

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Sự thành công trong quá trình phát triển kinh tế của mỗi quốc gia Chính là ở chỗ biết lựa chọn và tận dụng tối đa các công cụ điều tiết kinh tế vĩ mô. Từ lâu, các nhà kinh tế cổ điển và hiện đại đều có nhiều quan điểm chung khi đánh giá về Chính sách tài khoá và các vấn đề liên quan như là một trong những công cụ có ý nghĩa cả về kinh tế – xã hội – Chính trị trong quá trình điều tiết vĩ mô nền kinh tế đương đại.

Với Việt Nam, vai trò của Chính phủ trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là cơ sở luận cứ khoa học có ý nghĩa về mặt lý luận và thực tiễn. Đặc biệt Chính sách tài khoá được xem như là một công cụ điều tiết nền kinh tế vĩ mô vụ cùng quan trọng hiện nay.

Trong quá trình nghiên cứu làm rõ và xác định đúng mức vai trò Chính sách tài khoá hiện nay, chúng ta cần tìm hiểu thực tế sâu hơn các vấn đề về đo lường mức độ hoạt động của Chính sách tài khoá, Chính sách tài khoá nhằm góp phần ổn định và tăng trưởng kinh tế, ngân sách nhà nước, thâm hụt ngân sách nhà nước, vấn đề nợ Chính phủ, vai trò của công trái và thực trạng phát hành trái phiếu bù đắp thâm hụt ngân sách nhà nước ở Việt Nam,... sẽ góp phần làm phong phú thêm các cơ sở phương pháp luận trong công tác điều tiết kinh tế vĩ mô ở những thời điểm thích hợp.

Nhà xuất bản Lao động – Xã hội xin trân trọng giới thiệu với độc giả cuốn sách chuyên khảo “Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế” do PGS.TS. Nguyễn Văn Dần biên soạn. Chúng tôi hy vọng rằng cuốn sách sẽ mang lại cho bạn đọc nhiều điều bổ ích và những đánh giá về một nền kinh tế đầy biến động.

Mặc dù tác giả đã hết sức cố gắng để cuốn sách đạt chất lượng khoa học cao nhất, song với thực tiễn nền kinh tế vĩ mô Việt Nam hiện đang gặp không ít thời cơ và thách thức,... vì vậy, cuốn sách không tránh Khái những khiếm khuyết nhất định. Rất mong nhận được sự đóng góp của bạn đọc để cuốn sách được hoàn thiện hơn trong lần tái bản sau.

LỜI NÓI ĐẦU

Chính sách tài khóa – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế, cung cấp những kiến thức cơ bản về nội dung và phương pháp phân tích tác động của chính sách tài khóa đối với hoạt động của tổng thể nền kinh tế.

Mục tiêu chính của cuốn sách là phục vụ cho việc đào tạo sinh viên kinh tế tài chính chất lượng cao, đại học và học viên ở các khóa cao học và nghiên cứu sinh; đồng thời là tài liệu tham khảo bổ ích cho các nhà nghiên cứu hoạch định chính sách kinh tế vĩ mô.

Nội dung cuốn sách được kết cấu thành ba phần tương ứng với ba vấn đề cơ bản của chính sách tài khóa, cụ thể là:

Phần một: **CHÍNH SÁCH TÀI KHOẢ VỚI MỤC TIÊU ỔN ĐỊNH NỀN KINH TẾ**. Gồm ba chương:

Chương 1: Chính phủ trong nền kinh tế thị trường

Chương 2: Đo lường mức độ hoạt động kinh tế của chính sách tài khóa

Chương 3: Chính sách tài khóa nhằm góp phần ổn định và tăng trưởng kinh tế

Phần hai: **BÀN VỀ VẤN ĐỀ THÂM HỤT NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC**. Gồm hai chương:

Chương 4: Ngân sách nhà nước

Chương 5: Thâm hụt ngân sách nhà nước

Phần ba: **BÀN VỀ VẤN ĐỀ NỢ QUỐC GIA**. Gồm ba chương:

Chương 6: Nợ Chính phủ

Chương 7: Công trái

Chương 8: Phát hành trái phiếu bù đắp thâm hụt ngân sách nhà nước ở Việt Nam

Trong lần xuất bản này, cuốn sách được bổ sung thêm một số nội dung, cụ thể:

Chương 1: Bổ sung thêm mục 5 – Quản lý Chính sách tài khóa. Khẳng định kinh tế thị trường là sự quản lý chính sách tài khóa, phân tích tác dụng của chính sách tài khóa và quản lý chính sách tài khóa thật chặt thích hợp.

Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế

Chương 5: Bổ sung thêm mục 6 – Thực trạng thâm hụt ngân sách nhà nước của Việt Nam những năm qua theo ba giai đoạn: trước năm 1990; giai đoạn từ năm 1991 đến năm 1999; và từ năm 2000 đến nay.

Chương 6: Bổ sung thêm Phụ lục 1 và 2.

Bổ sung thêm toàn bộ Chương 8: Phát hành trái phiếu bù đắp thâm hụt ngân sách nhà nước ở Việt Nam. Chương này tập trung phân tích thực trạng phát hành trái phiếu bù đắp thâm hụt ngân sách nhà nước theo bốn giai đoạn: 1991–1995; 1996–1999; 2000–2003; và từ năm 2004 đến nay. Đánh giá thành công và hạn chế của Chính sách, sau cùng là trình bày về kinh nghiệm của một số nước về quản lý phát hành trái phiếu bù đắp thâm hụt ngân sách nhà nước và bài học cho Việt Nam.

Cho phép tôi được cảm ơn các học viên của Học viện Tài Chính từ khóa 18 đến nay và các em sinh viên đã phản biện, chất vấn và kiểm nghiệm các chương giúp cho lần tái bản này được hoàn thiện hơn.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới TSKH. Vũ Đào Hùng – Nguyên Phó Giám đốc Trung tâm Thông tin, Văn phòng Quốc hội; PGS.TS. Phạm Đình Phùng – Hiệu trưởng Trường Đại học Đông Đô đó động viên, cổ vũ và đóng góp nhiều ý kiến hết sức quý báu trong lần tái bản này.

PGS.TS. Nguyễn Văn Dần

MỤC LỤC

	Trang
Lời nhà xuất bản.....	3
Lời tác giả	5
Phần một: CHÍNH SÁCH TÀI KHOÁ VỚI MỤC TIÊU ỔN ĐỊNH NỀN KINH TẾ	
Chương 1. CHÍNH PHỦ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG	
1. Thị trường, cơ chế thị trường và kinh tế thị trường.....	9
1.1. Thị trường.....	9
1.2. Cơ chế thị trường.....	9
1.3. Đặc trưng của kinh tế thị trường.....	14
2. Yêu cầu khách quan của việc Chính phủ điều tiết vĩ mô.....	18
2.1. Yêu cầu khách quan của phát triển sản xuất trong điều kiện toàn cầu hoá.....	18
2.2. Yêu cầu phát triển một nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.....	19
2.3. Nhu cầu đáp ứng mục tiêu chiến lược phát triển kinh tế.....	19
2.4. Nhu cầu của sự điều chỉnh thể chế kinh tế.....	20
3. Phương hướng và mục tiêu điều tiết kinh tế vĩ mô.....	21
3.1. Phương thức điều tiết vĩ mô nền kinh tế.....	21
3.2. Mục tiêu của điều tiết kinh tế vĩ mô.....	22
4. Chính sách và công cụ điều tiết vĩ mô.....	25
4.1. Hệ thống chính sách điều tiết kinh tế vĩ mô.....	25
4.2. Các công cụ điều tiết kinh tế vĩ mô.....	34
5. Quản lý Chính sách tài khoá.....	36
5.1. Khái quát về quản lý Chính sách tài khoá.....	36

Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế

5.2. Chính sách tài khoá thắt chặt thích hợp	39
5.3. Chính sách tài khoá tích cực	41

Chương 2. ĐO LƯỜNG MỨC ĐỘ HOẠT ĐỘNG KINH TẾ CỦA CHÍNH SÁCH TÀI KHOÁ

1. Một số vấn đề cơ bản về chính sách tài khoá	43
2. Chính phủ trong luồng chu chuyển.....	43
3. Đo lường mức độ hoạt động của chính sách tài khoá	44
3.1. Số nhân chi tiêu và số nhân của thuế	44
3.2. Tác động gia tăng thu nhập của chính sách tài khoá	46
4. Tranh luận về chính sách ổn định hoá	54
4.1. Chính sách nên chủ động hay thụ động.....	55
4.2. Chính sách tùy nghi hay theo quy tắc	55
4.3. Các quy tắc cho chính sách tài khoá	55

Chương 3. CHÍNH SÁCH TÀI KHOÁ GÓP PHẦN ỔN ĐỊNH VÀ TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ

1. Một số vấn đề lý thuyết của chính sách tài khoá.....	58
1.1. Cơ chế truyền dẫn của chính sách tài khoá	58
1.2. Thay đổi chi tiêu chống lại thay đổi thuế khoá	59
1.3. Phân tích tác động của chính sách tài khoá với mục tiêu ổn định trên đồ thị chi tiêu	61
1.4. Các nhân tố ổn định tự động	62
2. Một số nét thực tế của chính sách tài khoá	65
2.1. Tính bất định	65
2.2. Tính miễn cưỡng của các nhu cầu tự định.....	65
2.3. Tính chậm trễ về mặt thời gian	66
2.4. Lo ngại về thâm hụt ngân sách nhà nước	66

Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế	
3. Chính sách tài khoá trong mô hình IS–LM	67
3.1. Mô hình IS–LM	67
3.2. Phối hợp Chính sách tài khoá và Chính sách tiền tệ trong mô hình IS–LM nhằm thực hiện một số mục tiêu kinh tế vĩ mô	72
3.3. Phân tích tác động của các chính sách trong trường hợp cực đoan	75
4. Tác động của Chính sách tài khoá trong mô hình IS*–LM*	77
4.1. Mô hình Mundell–Fleming (Đồ thị Y–e)	77
4.2. Tác động của chính sách tài khoá trong nền kinh tế nhỏ và mở cửa với hệ thống tỷ giá hối đoái thả nổi	81
4.3. Tác động của chính sách tài khoá trong nền kinh tế nhỏ và mở cửa với hệ thống tỷ giá hối đoái cố định	82
4.4. Chính sách tài khoá trong mô hình ngắn hạn về nền kinh tế lớn và mở cửa	84
5. Chính sách tài khoá trong mô hình AD–AS	87
5.1. Tác động của chính sách ổn định hoá	87
5.2. Gia tăng sản lượng trong ba mô hình: sơ đồ Keynes, IS–LM, AD–AS	88

**Phần hai: BÀN VỀ VẤN ĐỀ
THÂM HỤT NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC
Chương 4. NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC**

1. Nguyên tắc lập ngân sách	95
1.1. Nguyên tắc ngân sách nhất niên	95
1.2. Nguyên tắc ngân sách đơn nhất	102
1.3. Nguyên tắc ngân sách toàn diện	107
2. Các nguyên tắc cân đối ngân sách	110
2.1. Học thuyết cổ điển về cân bằng ngân sách	110

Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế

2.2. Học thuyết ngân sách chu kỳ	110
2.3. Học thuyết đường vũng (học thuyết chu luồn thi hành trong thời chiến)	111
2.4. Học thuyết về ngân sách cố ý thiếu hụt.....	112
3. Quản lý chu trình ngân sách nhà nước.....	114
3.1. Khái quát về chu trình ngân sách.....	114
3.2. Các khâu của chu trình ngân sách.....	115

Chương 5. THÂM HỤT NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC

1. Khái niệm và các loại thâm hụt ngân sách nhà nước	126
1.1. Một số khái niệm cơ bản.....	126
1.2. Các khái niệm về thâm hụt ngân sách	127
2. Chính sách tài khoá cùng chiều và chính sách tài khoá ngược chiều.....	127
2.1. Chính sách tài khoá cùng chiều	128
2.2. Chính sách tài khoá ngược chiều	130
3. Thâm hụt ngân sách và thoái giảm đầu tư.....	132
3.1. Thoái giảm đầu tư và thị trường tiền tệ.....	132
3.2. Tác động của thâm hụt cơ cấu	132
4. Tài trợ thâm hụt ngân sách.....	135
4.1. Chương trình tài trợ thâm hụt ngân sách.....	135
4.2. Tác động của phát hành trái phiếu so với phát hành tiền đến thâm hụt ngân sách nhà nước	136
4.3. Tác động của lạm phát đến thâm hụt ngân sách nhà nước	138
5. Một số vấn đề liên quan đến khả năng tính toán chính xác thâm hụt ngân sách	139

Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế	
5.1. Vấn đề tính toán lạm phát	140
5.2. Vấn đề tính toán tài sản đầu tư.....	141
5.3. Vấn đề về các khoản nợ không tính	142
5.4. Thâm hụt ngân sách sẽ dẫn đến đâu?	143
6. Thực trạng thâm hụt ngân sách nhà nước của Việt Nam những năm qua.....	143
6.1. Giai đoạn trước năm 1990	143
6.2. Giai đoạn từ năm 1991 đến năm 1999	144
6.3. Giai đoạn từ năm 2000 đến nay	146

Phần ba: BÀN VỀ VẤN ĐỀ NỢ QUỐC GIA

Chương 6. NỢ CHÍNH PHỦ

1. Quan điểm về nợ chính phủ	151
1.1. Quan điểm truyền thống về nợ chính phủ	151
1.2. Quan điểm của Ricácđô về nợ chính phủ.....	156
2. Nợ và giới hạn ngân sách của chính phủ	157
2.1. Gánh nặng thực sự của nợ công.....	158
2.2. Tác động của nợ chính phủ đối với nền kinh tế	159
3. Điều kiện đảm bảo khả năng trả nợ và giới hạn ngân sách của Chính phủ	162
3.1. Đo lường quy mô của nợ công.....	162
3.2. Điều kiện đảm bảo khả năng trả nợ của Chính phủ.....	163
3.3. Giới hạn ngân sách của Chính phủ.....	164
4. Phân tích quan điểm cắt giảm thuế của một số nhà kinh tế trên đồ thị.....	165
4.1. Cắt giảm thuế được tài trợ bằng vay nợ theo quan điểm tương đương Ricácđô trong biểu đồ Fisher.....	165

Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế

- 4.2. Biện pháp cắt giảm thuế được bù đắp bằng cách vay nợ theo quan điểm truyền thống trong biểu đồ Fisher..... 166
- 4.3. Những tranh luận xoay quanh hai quan điểm về nợ 167
- 4.4. Lựa chọn quan điểm nào? 170

Chương 7. CÔNG TRÁI

- 1. Bản chất của công trái** 178
 - 1.1. Bản chất phỏp lý của công trái..... 178
 - 1.2. Bản chất kinh tế của công trái..... 182
- 2. Sự cần thiết phải dùng tới công trái** 188
 - 2.1. Điều kiện để cho Nhà nước vay tiền 188
 - 2.2. Sự thích nghi của công trái 190
- 3. Quản lý công trái** 193
 - 3.1. Khái quát về quản lý công trái 193
 - 3.2. Quản lý phát hành công trái 199
 - 3.3. Quản lý thị trường công trái..... 209
 - 3.4. Phối hợp giữa quản lý công trái với Chính sách tài khoá và Chính sách tiền tệ 215

Chương 8. PHÁT HÀNH TRÁI PHIẾU BÙ ĐẮP THÂM HỤT NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC Ở VIỆT NAM

- 1. Các giai đoạn**..... 220
 - 1.1. Giai đoạn 1991–1995..... 220
 - 1.2. Giai đoạn 1996–1999 223
 - 1.3. Giai đoạn 2000–2003..... 227
 - 1.4. Giai đoạn từ năm 2004 đến nay 231
- 2. Đánh giá thực trạng phát hành trái phiếu chính phủ bù đắp**

Chính sách tài khoá – Công cụ điều tiết vĩ mô nền kinh tế	
thâm hụt ngân sách nhà nước	241
2.1. Kết quả đạt được.....	241
2.2. Những hạn chế.....	244
2.3. Nguyên nhân của những hạn chế	248
3. Kinh nghiệm một số nước về quản lý phát hành trái phiếu bù đắp thâm hụt ngân sách nhà nước và bài học rýt ra cho Việt Nam....	251
3.1. Phát hành trái phiếu tài trợ thâm hụt ngân sách nhà nước ở một số nước.....	252
3.2. Một số bài học kinh nghiệm cho Việt Nam.....	261
Tài liệu tham khảo	264
Mục lục	268

CHÍNH SÁCH TÀI KHOÁ CÔNG CỤ ĐIỀU TIẾT VĨ MÔ NỀN KINH TẾ

NHÀ XUẤT BẢN LAO ĐỘNG – XÃ HỘI

Số 36, Ngõ Hòa Bình, Minh Khai, Hai Bà Trưng, Hà Nội

ĐT: (04).36246917 – 36246920

Fax: (04). 36246917

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Tổng Giám đốc NGUYỄN HOÀNG CẨM

Chịu trách nhiệm nội dung:

Tổng biên tập VŨ ANH TUẤN

Biên tập nội dung và sửa bản in:

ĐẶNG LINH TRANG

Biên tập mỹ thuật và trình bày bìa:

ĐINH XUÂN DŨNG

Thiết kế sách và chế bản:

NGUYỄN HỮU THÀNH

In 1000 bản, khổ 16 x 24 cm.

Tại:

Số ĐKXB:

Số QĐXB:

In xong và nộp lưu chiểu tháng năm 2016.